

Рекомендації

щодо застосування ліцензій відкритого доступу при розміщенні матеріалів наукових журналів та збірників наукових праць в електронному середовищі

Відкритий доступ до наукових публікацій та використання ліцензій відкритого доступу є особливістю сьогодення та широко застосовується в державах-членах ЄС, США, інших країнах. Суттєвим є те, що політика відкритого доступу для наукових публікацій, створених за рахунок бюджетних коштів, визначається в цих країнах на рівні політичних документів, вироблених механізмів та рекомендацій з застосування тих чи інших видів ліцензій відкритого доступу, а також забезпеченням фінансування відкритого доступу.

В Україні розміщення матеріалів наукових журналів, інших видань для відкритого доступу здійснюється НАН України, деякими вищими навчальними закладами. При цьому посилення на відповідні ліцензії відкритого доступу не здійснюється, або інколи здійснюється помилково з зазначенням виду ліцензій, що призначені для розробки відкритого програмного забезпечення або Вікіпедії, та які передбачають можливість змін та доповнень опублікованих наукових статей без відома авторів, додавання нових авторів тощо.

Також на цей час не внесені зміни до законодавства України, що дозволяють безпосереднє застосування ліцензій відкритого доступу, а також відсутні нормативні акти, рекомендації, які визначають політику та механізми вільного доступу. Крім того викладення текстів наукових журналів та інших видань на сайтах наукових установ без застережень щодо умов вільного доступу та зазначення відповідного виду ліцензій – не є вільним доступом у сучасному розумінні та передбачає обмеження, встановлені законодавством про авторське право і суміжні права щодо розповсюдження таких видань¹.

У зв'язку з зазначеним, а також потребами наукових установ з врегулювання витань відкритого доступу відповідно до політики з реєстрації видань у міжнародних наукометричних базах даних, в цих рекомендаціях розглядається:

- види ліцензій відкритого доступу;
- особливості регулювання застосування ліцензій відкритого доступу в Україні;
- особливості міжнародно-правового застосування ліцензій відкритого доступу;
- рекомендації щодо змісту застережень для наукових установ щодо застосування ліцензій відкритого доступу для розміщення матеріалів наукових журналів, збірників наукових праць та монографій на Інтернет-сайтах наукових установ.

Під матеріалами, розміщеними на Інтернет-сайтах, розуміються як окремі статті та наукові журнали та збірники наукових праць, що є аналогами друкованих видань, так і виключно електронні видання.

1. Поняття та види ліцензій відкритого (вільного) доступу

У видавничій діяльності використовують різні види ліцензій відкритого доступу, які розширюють обсяг майнових прав користувачів у порівнянні з випадками вільного

¹ Ст. 21 – 25 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

використання творів, визначених Бернською конвенцією про охорону літературних та художніх творів та національними законами з охорони авторського права (далі «Ліцензії відкритого доступу» або ЛВД).

Основні відмінності у обсязі використання творів за Бернською конвенцією, Законом України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон), національним законодавством інших країн; а також ліцензіями вільного доступу Creative Commons для творів, розміщених у мережі Інтернет (далі – ліцензії CC), наведені у таблиці.

Також надається інформація щодо власної ліцензії видавництва Elsevier та власної академічної ліцензії (див. розд. 5).²

	Читати, друкувати для власного використання	Використання цитат	Відтворення для навчання, інше некомерційне використання	Розповсюдження та передрук, у т.ч. розміщення в інших репозиторіях	Переклад статті	Завантаження з метою text and data mining ³	Створення похідних творів	Продаж або використання з комерційною метою
Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів, національне законодавство країн-учасниць	Так	Так	Обмежене некомерційне використання					
Ліцензія видавництва Elsevier ⁴	Так	Так	Обмежене некомерційне використання		Так	Так		
CC-BY	Так	Щодо випадків справедливого використання - відсилання до національного законодавства	Так	Так	Так	Так	Так	Так
CC-BY-SA	Так	-"-	Так	Так	Так	Так	Так	Так
CC-BY-ND	Так	-"-	Так	Так		Так, проте без розповсюдження результатів у вигляді		Так

² Червоне коло – означає, що у користувачів відсутні повноваження здійснювати відповідні дії та їх здійснення можливо лише за дозволом автора або іншої особи, яка має авторське право на твір.

³ У тексті ліцензій Creative Commons безпосередньо не зазначається: чи дозволяє чи ні та або інша ліцензія здійснювати text and data mining. Обсяг дозволу, що надається ліцензіями CC відносно text and data mining тлумачиться організацією Creative Commons, виходячи з базових умов ліцензій.

Так, з комерційною метою забороняють здійснювати text and data mining ліцензії CC-BY-NC, CC-BY-NC-ND. Також результатом text and data mining може бути певні числові оцінки, графіки тощо. Поширення таких результатів є можливим. Проте, якщо результатом text and data mining є похідні твори, їх поширення не є можливим за ліцензіями CC-BY-ND та CC-BY-NC-ND. Дивись:

https://wiki.creativecommons.org/wiki/Content_mining

⁴ Ліцензія видавництва Elsevier: <https://www.elsevier.com/about/our-business/policies/open-access-licenses/elsevier-user-license>

						похідних творів		
CC-BY-NC	Так	--	Так	Так	Так	Так, проте лише з некомерційною метою	Так	
CC-BY-NC-SA	Так	--	Так	Так	Так	Так, проте лише з некомерційною метою	Так	
CC-BY-NC-ND	Так	--	Так	Так		Так, проте лише з некомерційною метою та без розповсюдження результатів у вигляді похідних творів		
Власна академічна ліцензія	Так	--	Так	Так	Так	Так	 з дозволом розповсюджувати переклади	

Так, зокрема, Бернською конвенцією та законодавством країн-учасниць конвенції, у тому числі України, забороняється без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, розповсюдження, здійснення перекладу твору з його подальшим розповсюдженням⁵, створення похідних творів.

Вільне використання передбачено в особистих цілях (ст. 25), а також у визначених Законом обмежених випадках: так, вказане стосується відтворення примірників творів для навчання, якщо обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті та відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру (ст. 23); копіювання окремих статей, інших невеликих за обсягом творів чи уривків з письмових творів, коли це здійснюється бібліотеками за запитом фізичних осіб та з метою освіти, навчання і приватного дослідження, а також відтворення твору має поодинокий випадок і не має систематичного характеру (ст. 22 Закону) тощо.

Основна відмінність ліцензій вільного доступу СС від випадків вільного використання, встановлених національним законодавством країн-учасниць Бернської конвенції, є:

— надання користувачам права подальшого розповсюдження творів (тобто їх надсилання будь-яким особам, розміщення на інших веб-сайтах тощо);

— *залежно від виду ліцензій* можливість надання необмеженому колу осіб прав здійснення:

⁵ Зауважимо, що переклад опублікованого твору в особистих цілях є цілком можливий.

перекладу и подальшого розповсюдження твору;
комерційного та некомерційного використання твору;
лише некомерційного використання твору;

створення та подальшого розповсюдження похідних творів (adapted materials or derivatives) тощо.

При цьому, щодо цитування та інших випадків справедливого використання (fair use – у законодавстві США) — ліцензії СС відсилають до виключень та обмежень стосовно використання твору, встановлених національним законодавством (випадки вільного використання за Законом України «Про авторське право і суміжні» визначені ст. 21-26 Закону).

Загалом, ліцензія відкритого (вільного) доступу – це дозвіл правовласника користувачам здійснювати використання твору переліком способів, визначених ліцензією.

Як правило, відкриті ліцензії надаються:

- невизначеному колу осіб,
- на термін дії авторського права,
- є всесвітніми (з дією у всіх країнах світу),
- є невиключними та безвідкличними,
- передбачають можливість лише некомерційного або, навпаки, також і комерційного використання творів,
- передбачають можливість створення або заборони створення похідних творів (із зміною оригіналу твору).

Початково відкриті ліцензії створювались для розробки вільного програмного забезпечення; згодом виникли ліцензії також для використання інших типів творів.

Приклади *відкритих* ліцензій, які використовуються у видавничій діяльності:

- GNU Free Documentation License⁶;
- Mozilla Public License⁷;
- Open Directory License⁸;
- BSDFreeBSD Documentation License⁹;
- Creative Commons Attribution ShareAlike.¹⁰

Найбільш поширеним є застосування ліцензій, розроблених американською некомерційною організацією Creative Commons. Як правило, вони широко використовуються науковими організаціями та видавництвами в ЄС та США.

Враховуючи важливість застосування відкритого доступу до наукових публікацій, в деяких країнах прийняті політичні документи та спеціальне законодавство щодо вказаних питань. В США відповідна політика визначається Меморандумом директора Бюро з

⁶ Операційна система GNU. Ліцензія вільної документації GNU: <https://www.gnu.org/licenses/fdl-1.3.uk.html>

⁷ Mozilla Public License. Version 2.0: <https://www.mozilla.org/en-US/MPL/2.0/>

⁸ Open Directory License (ODL) used by [DMOZ](http://dmoztools.net/) for its content : <http://dmoztools.net/>

⁹ The FreeBSD Documentation License: <https://www.freebsd.org/copyright/freebsd-doc-license.html>

¹⁰ «Attribution-ShareAlike» («Атрибуція — На тих же умовах»): <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.ru>

науково-технічної політики Управління Президента США «Покращення доступу до результатів наукових досліджень, які фінансуються державою» від 22.02.2013¹¹.

В ЄС механізми відкритого доступу до наукових публікацій та інших матеріалів, підготовлених в рамках проектів, що фінансуються ЄС, викладені у регламентах стосовно рамкових програм наукових досліджень, зокрема, Регламенті ЄС № 1290/2013 щодо правил участі та розповсюдження результатів програми «Горизонт 2020» (2014-2020), модельних грантових угодах, Керівництві щодо відкритого доступу до наукових публікацій та даних наукових досліджень у програмі Горизонт 2020 (2013 р)¹², інших документах¹³. Вказаними документами рекомендується надавати відкритий доступ до публікацій результатів наукових досліджень за ліцензіями Creative Commons.

2. Ліцензії Creative Commons

Ліцензії Creative Commons є найбільш поширеними для використання у сфері видавничої діяльності¹⁴. Такі ліцензії можуть застосовуватись до будь-яких творів у галузі науки, літератури, а також для фонограм, фотографій, баз даних тощо.

Ліцензії CC розроблені для 6 типів правовідносин автора (або особи, що має майнові авторські права) та користувача.

Умови ліцензій надаються у вигляді комбінації «елементів ліцензії», кожен з яких має своє умовне позначення у графічному вигляді.

Список елементів ліцензій включають:

Attribution (скорочено BY)

Користувач має вказати автора твору або інших осіб, що мають майнові права на твір

Share-alike (скорочено SA)

Похідні¹⁵ твори обов'язково мають розповсюджуватися на умовах такої ж ліцензії, що вказана для використання первісного твору¹⁶

Non commercial (скорочено NC)

Забороняється використовувати твір з комерційною метою

¹¹ Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies on Increasing Access to the Results of Federally Funded Scientific Research. 2013:

https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/ostp_public_access_memo_2013.pdf

¹² Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020. Version 1.0, 11 December 2013.

¹³ Відповідно до ст. 29.2 Модельної угоди про надання гранту:

– якомога раніше та найпізніше – після публікації – електронна копія, що читається машиною, опублікованої версії статті або кінцевий варіант рецензованого рукопису, прийнятого для публікації, мають бути розміщені у депозитарії для наукових публікацій;...

– забезпечити режим відкритого доступу до опублікованих видавцем матеріалів через репозитарій найпізніше:

(i) під час публікації, якщо електронна версія надається для вільного доступу видавцем, або

(ii) протягом 6 місяців з часу публікації (12 місяців для публікацій у галузі соціальних або гуманітарних наук) в будь-якому іншому випадку.

– забезпечити відкритий доступ - через репозитарій – для бібліографічних метаданих, які ідентифікують публікацію.

¹⁴ Детальніше див. про ліцензії Creative Commons: <https://creativecommons.org/>

¹⁵ Термін «Похідний твір» використовується згідно українського законодавства про авторське право і є таким, що співпадає за своїм значенням з терміном, який використано в офіційному перекладі ліцензій CC на українську мову «Адаптований матеріал». Див. офіційний переклад ліцензії: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.uk>

¹⁶ Термін «первісний твір» використовується в значенні «Ліцензований матеріал» з офіційного перекладу ліцензій CC: див. попереднє посилання.

No Derivative works (скорочено ND)

Забороняється створювати похідні твори на основі даного твору

Комбінацією цих елементів отримують власне ліцензії Creative Commons.

Ліцензії Creative Commons надаються як у вигляді короткого опису, так і формі докладної угоди. Не вимагається поширення разом з твором тексту умов ліцензії. Є достатнім зазначити код ліцензії, який складається з літер (наприклад, CC-BY).

Основні типи ліцензій прописані у назвах ліцензій CC.

Так, ліцензія, за якою є можливим використовувати твір у некомерційних цілях за умови вказівки авторства називається - «Attribution - Noncommercial».

Основні варіанти ліцензій Creative Commons впорядковані наступним чином:

CC Attribution (CC-BY)

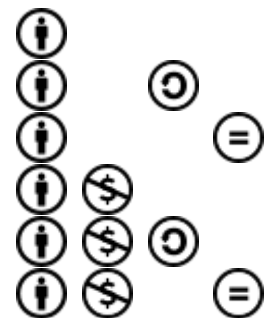
CC Attribution Share Alike (CC-BY-SA)

CC Attribution No Derivatives (CC-BY-ND)

CC Attribution Non-Commercial (CC-BY-NC)

CC Attribution Non-Commercial Share Alike (CC-BY-NC-SA)

CC Attribution Non-Commercial No Derivatives (CC-BY-NC-ND)

Більш докладний опис ліцензій CC наведено у Додатку 1.

3. Міжнародно-правові основи застосування ліцензії Creative Commons.

За даними на 2014 р. ліцензії CC використовувалися у 55 країнах світу з національним законодавством в галузі авторського права, що істотно різняться.¹⁷

Ліцензії CC не є альтернативою або додатковою системою по відношенню до авторського права. Їх розроблено на базі міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав без прив'язки до конкретної юрисдикції. В ліцензії вказується, що права, які передаються, визначаються відповідно до міжнародних угод у сфері авторського права.

Ліцензії застосовуються на територіях всіх держав-членів - учасників зазначених конвенцій (якщо це прямо не заборонено законодавством певної країни), незалежно від громадянства та місцезнаходження особи, яка бажає надати доступ необмеженій кількості користувачів до свого твору на основі таких ліцензій.

Захист порушених прав при порушенні умов ліцензії CC відбувається найчастіше за місцем вчинення правопорушення (застосовується юрисдикція країни, де воно відбулось), якщо в ході судового розгляду не буде встановлений зв'язок з юрисдикцією іншої країни.

У 2007 р. організацією Creative Commons було розроблено версію ліцензій 3.0 та у 2013 р. сучасну версію 4.0. Creative Commons сприяє перекладу ліцензій на національні мови. В Україні переклади шести видів ліцензій 4.0 доступні на українському сайті Creative Commons¹⁸.

4. Застосування ліцензій відкритого доступу в Україні

¹⁷ Creative Commons History: <https://creativecommons.org/about/history/>

¹⁸ <http://www.creativecommons.org.ua/translation>

Застосування ліцензій відкритого доступу в Україні стримується тим, що укладання ліцензій такого типу не передбачено національним законодавством про авторське право. Згідно національного законодавства договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності можуть укладатися лише у письмовій формі. Відповідно до другої частини ст. 1107 ЦК України «у разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним».

З метою врегулювання вказаних питань Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України подано проект Закону № 4579 від 04.05.2016 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо набуття, розпорядження та охорони авторського права і суміжних прав». ЦК України передбачається доповнити статтею 1111 «Ліцензійний договір на основі публічної пропозиції» та до Закону України «Про авторське право і суміжні права» – внести зміни щодо визначення примірника твору як копії твору, виконаної у будь-якій матеріальній або електронній формі; а також стосовно можливості укладання договорів на використання творів у тому числі в електронній формі.

В той же час, на наш погляд, застосування ліцензій вільного доступу можливо й на цей час:

— по відношенню до користувачів з іноземних країн;

— по відношенню до користувачів в Україні. Так, застосування ліцензій відкритого доступу, означатиме, що особа, що має виключні майнові права на твір (наукова установа, автор) розглядає дії користувачів з використання творів в рамках ліцензії як правомірні та не буде застосовувати відносно них засоби захисту майнових прав, якщо використання твору здійснюється користувачами в межах ліцензії.

В той же час, якщо, наприклад, ліцензією визначено можливість розповсюдження та некомерційного використання твору, а користувач використовує такі твори з комерційною метою, особа, що має авторське право, має право застосувати всі передбачені законодавством засоби цивільно-правового, адміністративно-правового та кримінально-правового захисту майнових прав.

Застосування ліцензій СС в Україні до прийняття змін до законодавства можливо у вигляді застережень (див. розд. 6).

5. Види ліцензій Creative Commons, застосування яких рекомендуються при розміщенні матеріалів наукових журналів та збірників наукових праць в електронному середовищі

Аналіз використання видів ліцензій вільного доступу СС, а також власних ліцензій провідних міжнародних видавництв свідчить про наступні фактори, що можуть бути взятими до уваги при визначенні того чи іншого виду ліцензії вільного доступу або власних ліцензій у видавничій діяльності:

– наявність чи відсутність інформації стосовно зв'язку виду ліцензій СС, власних ліцензій видавництва та імпаکت-фактору журналу, який застосовує той чи інший вид ліцензії. Наявність чи відсутність впливу виду ліцензій на обсяги використання наукових статей;

– наслідки надання дозволу на створення похідних творів в Україні за певними типами ліцензій;

– види ліцензій, що застосовуються журналами відкритого доступу, зазначеними у Directory of Open Access Journals (DOAJ);

– вид ліцензій, який застосовується журналами, зазначеними у Journal Citation Reports, з провідним імпаکت-фактором тощо (дивись Додаток 2).

Враховуючи особливості ліцензій CC та практику їх використання науковими установами та видавництвами в іноземних країнах, доцільним є застосування наступних видів ліцензій Creative Commons, а також власної ліцензії академічних установ:

1) Ліцензії Creative Commons

а) «Attribution-NonCommercial-NoDerivs» («Атрибуція (із зазначенням авторства) — Некомерційне використання — Без похідних творів») (CC BY-NC-ND)

Ліцензія надає право копіювати та розповсюджувати матеріал на будь-якому носії та у будь-якому форматі для будь-яких цілей за умови дотримання права автора на ім'я та передбачає лише некомерційне використання твору.

Також забороняється використання твору як основи для похідного твору з подальшим розповсюдженням. Користувач може створювати похідні твори для власних потреб (зазначення «NoDerivatives») («Без похідних творів»).

Вказана ліцензія — найбільш обмежуюча з шести основних ліцензій.

б) «Attribution-NoDerivs» («Атрибуція (із зазначення авторства) — Без похідних творів») (CC BY-ND).

Ліцензія передбачає надання права копіювати та розповсюджувати матеріал на будь-якому носії та у будь-якому форматі для будь-яких цілей, включаючи комерційні — за умови дотримання права автора на ім'я («Attribution», «Атрибуція»).

Також забороняється використання твору як основи для похідного твору з подальшим розповсюдженням. Користувач може створювати похідні твори для власних потреб (зазначення «NoDerivatives») («Без похідних творів»).

Як бачимо, вказані ліцензії дозволяють заперечувати чи дозволяти комерційне використання твору. При чому, слід звернути увагу на те, що поняття «комерційне використання» чи «використання з комерційною метою» може різнитись залежно від країни, законодавство якої розглядається.

Практика діяльності видавництв наукових журналів та книжкових видань в ЄС свідчить про необхідність оприлюднення на сайті видавництва політики щодо того, що саме розуміється під некомерційним та комерційним використанням, а також - для яких саме випадків використання потрібна згода видавництва.

На наш погляд при тлумаченні поняття «комерційне використання» творів в Україні слід взяти до уваги наступне визначення з Глави 4 Господарського кодексу України «Господарська комерційна діяльність (підприємництво)» статті 42 «Підприємництво як вид господарської діяльності»:

«підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку».

Окремим питанням є виготовлення збірників статей, глав монографій та їх продаж студентам, що набуло розвитку в університетах іноземних країн. Практика вирішення вказаного питання свідчить або про певну визначену законодавством чи судовою практикою політику формування таких матеріалів (обмежена кількість статей чи глав з одного видання) або про вирішення такого питання через укладання угод між університетами та видавництвами або з організаціями колективного управління.

Відзначимо, що у ліцензіях CC наводиться наступне визначення некомерційного використання (для випадку ліцензії CC BY-NC-ND): «некомерційна – головним чином не призначена для, або не спрямована на отримання комерційної вигоди, або грошової компенсації. Для цілей цієї Публічної Ліцензії, обмін Ліцензованого Матеріалу на інший об'єкт Авторського і Подібних Прав засобами цифрового обміну файлами, або іншими аналогічними засобами є Некомерційним, якщо такий обмін не передбачає виплати грошової компенсації у зв'язку із зазначеним обміном»¹⁹.

2) Власна ліцензія академічних установ

Застосовується ліцензія з наступними базовими положеннями.

2.1. Можливість користувачів:

- а) відтворювати твір та здійснювати його розповсюдження з некомерційною метою;
- б) розміщувати твір в репозиторіях вільного доступу;
- в) розповсюджувати переклад твору;
- г) здійснення завантаження Твору з метою text and data mining та поширення результатів text and data mining, у тому числі у вигляді похідних творів з комерційною та некомерційною метою.

Відповідно до національного законодавства країн щодо справедливого (вільного) використання, користувачі мають право використовувати Твір в особистих цілях (читати, друкувати, завантажувати тощо), здійснювати цитування та інші випадки справедливого використання. В Україні користувачі мають право здійснювати вільне використання Твору відповідно до статей 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

2.2. Обмеження прав користувачів:

- а) здійснювати комерційне використання твору, як це передбачено ліцензіями CC-BY-NC та CC BY-NC-ND.

Проте, на відміну від вказаних ліцензій, користувачі мають право здійснювати text and data mining не тільки з некомерційною, а і з комерційною метою та розповсюджувати результати text and data mining у вигляді похідних творів.

- б) створювати похідні твори, як це передбачено ліцензіями CC-BY-ND та CC BY-NC-ND.

Проте, на відміну від вказаних ліцензій – користувачі мають право здійснювати переклад твору та подальше розповсюдження перекладу.

Таким чином вказана ліцензія розширює повноваження користувачів у порівнянні з CC BY-NC-ND. Також, вона надає такі ж повноваження щодо text and data mining як і ліцензії CC-BY, CC-BY-SA, та в ній відсутні обмеження щодо здійснення text and data mining з комерційною метою, наявні в ліцензіях CC-BY-NC-SA, CC-BY-NC-SA; в ній також відсутні обмеження на розповсюдження результатів text and data mining у вигляді похідних творів, наявні в ліцензіях CC BY-ND та CC-BY-NC-ND.

Зазначимо, що власна ліцензія видавництва Elsevier також забороняє створення похідних творів, проте дозволяє переклад статті та завантаження статей з метою text and data mining. В той же час видавництво забороняє розповсюдження статей користувачами без дозволу та передбачає лише використання для власних потреб. У випадку власної академічної ліцензії такі обмеження відсутні.

¹⁹ Creative Commons із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.uk>

Крім того вважаємо, що для наукових журналів академічних установ, які видаються на англійській мові, можливим є застосовувати інші ліцензії відкритого доступу, включаючи CC BY, а також власну академічну ліцензію.

6. Використання ліцензій відкритого доступу на Інтернет-сайтах наукових установ у формі авторсько-правового застереження

До внесення змін до законодавства України щодо застосування ліцензій відкритого доступу, можливим, на нашу думку, є використання ліцензій відкритого доступу у формі авторсько-правового застереження.

Для цього:

1. Доцільним є передбачити на Інтернет-сайтах наукових видань установ окремої сторінки «Авторське право» українською та англійською мовами з викладенням політики наукової установи відносно визначення правових підстав та форм співробітництва з авторами та користувачами контенту: зазначення особливостей використання матеріалів наукових журналів, інших видань, що розміщуються для вільного доступу, а також авторсько-правові умови, що стосуються авторів, які подають рукопис статті до журналу.

2. Також на сайті наукової установи має міститись застереження щодо авторського права на наукові видання, розміщені в електронній формі - щодо застосування ліцензії відкритого доступу для окремих статей наукового журналу або для всього журналу в цілому з можливістю його поширення.

Таке застереження має містити основні положення ліцензії Creative Commons BY-NC-ND (або CC BY-ND) або власної академічної ліцензії. Зміст застереження вказує, що особа, яка має авторське право, не буде вважати порушенням своїх прав дії користувача, визначені у застереженні.

Слід зазначити, що на сайті установи номер журналу може бути розміщено для скачування повністю та одночасно можуть бути розміщені окремі статті. Також можуть бути розміщені лише окремі статті. Таким чином має бути вирішене питання, чи надавати на умовах певної ліцензії CC користувачам права використання всього номеру журналу або лише права використання окремих статей.

Наприклад, для виду ліцензії **CC BY-NC-ND** «Із Зазначенням Авторства — Некомерційна — Без Похідних» можливим є передбачити застереження в такій формі:

До уваги авторів та користувачів веб-сайту видання «___»!

Статті наукового журналу (науковий журнал в цілому) (...назва журналу), далі – Твори), що розміщені на нашому сайті в електронній формі, використовуються за умовами ліцензії Creative Commons «Attribution-NonCommercial-NoDerivs»: CC BY-NC-ND.

Відповідно до умов цієї Ліцензії, _____ (назва наукової установи, далі – Ліцензіар) Ліцензіар надає Користувачам на території всього світу безоплатну, без права видавати субліцензії, невиключну, безвідкличну ліцензію на використання Творів шляхом: відтворення і розповсюдження Творів виключно для некомерційних потреб.

Користувачі не мають право розповсюджувати похідні Твори.

При використанні Творів Користувачі мають вказати авторство твору.

Використання Творів за межами вказаних повноважень є порушенням авторського права.

Повний текст умов даної ліцензії знаходиться на сайті організації Creative Commons <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

Для англomовної версії сайту – наступний текст застереження:

Content License.

Articles (Materials) published in _____ (title of the journal) by _____ (research institution, publishing house) are published under a CC BY-NC-ND License²⁰.

Anyone may reuse the article with proper attribution.

Для виду ліцензії **CC BY-ND** «Атрибуція (із зазначення авторства) — Без похідних творів») (поряд з некомерційним можливим є комерційне використання) можливо передбачити застереження в наступній формі:

До уваги авторів та користувачів веб-сайту видання «__»!

Статті наукового журналу (та науковий журнал в цілому) (...назва журналу), далі – Твори), що розміщені на нашому сайті в електронній формі, використовуються за умовами ліцензії Creative Commons: «Attribution-NoDerivs» (CC BY-ND).

Відповідно до умов цієї Ліцензії, _____ (назва наукової установи, далі Ліцензіар) Ліцензіар надає Користувачам на території всього світу безоплатну, без права видавати субліцензії, невиключну, безвідкличну ліцензію на використання Творів шляхом: відтворення і некомерційного та комерційного розповсюдження Творів і

Користувачі не мають право розповсюджувати похідні Твори.

При використанні Творів Користувачі мають вказати авторство твору.

Використання Творів за межами вказаних повноважень є порушенням авторського права.

Повний текст умов даної ліцензії знаходиться на сайті організації Creative Commons < <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.uk> >

Для англomовної версії сайту – наступний текст застереження:

Content License.

Articles (Materials) published in _____ (title of the journal) by _____ (research institution, publishing house) are published under institution, publishing house) are published under a CC BY-ND License²¹

Anyone may reuse the article with proper attribution.

Академічна ліцензія

Для **Академічної ліцензії** можливо передбачити застереження в наступній формі:

До уваги авторів та користувачів веб-сайту видання «__»!

Статті наукового журналу (та науковий журнал в цілому) (...назва журналу), далі – Твори), що розміщені на нашому сайті в електронній формі, використовуються за умовами Академічної ліцензії.

²⁰ <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

²¹ <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode>

Відповідно до умов цієї Ліцензії, _____ (назва наукової установи, далі Ліцензіар) Ліцензіар надає Користувачам на території всього світу безоплатну, без права видавати субліцензії, невиключну, безвідкличну ліцензію на використання Творів шляхом:

відтворення і некомерційного розповсюдження Творів,

розміщення в репозиторіях вільного доступу;

розповсюдження перекладу Твору;

здійснення завантаження Твору з метою text and data mining та поширення результатів text and data mining, у тому числі у вигляді похідних творів з комерційною та некомерційною метою;

i

Користувачі не мають право розповсюджувати похідні Твори (крім перекладів Творів).

Користувачі не мають право розповсюджувати Твір з комерційною метою.

При використанні Творів Користувачі мають вказати авторство твору.

Відповідно до національного законодавства країн щодо справедливого (вільного) використання користувачі мають право використовувати Твір в особистих цілях (читати, друкувати, завантажувати тощо), здійснювати цитування та інші випадки справедливого використання. В Україні користувачі мають право здійснювати вільне використання Твору відповідно до статей 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Використання Творів за межами вказаних повноважень є порушенням авторського права.

Повний текст умов даної ліцензії _____ (посилання на відповідний текст)²².

Для англomовної версії сайту – наступний текст застереження:

Content License.

Articles (Materials) published in _____ (title of the journal) by _____ (research institution, publishing house) are published under Academic Licence.²³

License Rules:

This License is given on conditions of free of charge, no sublicensing, non-exclusive, irrevocable license **to use the Works for:**

- reproduction and non-commercial distribution of works,
- placing in Open Access Repositories
- distribution of translations of the Works
- downloading of the Works with the aim of text and data mining and distribution of results of such text and data mining, including, derivatives – with commercial and non-commercial purpose.

and Users are not entitled:

- to distribute derivative works (other, than translations of the Works),

²² Щодо розробленого на основі ліцензій Creative Commons тексту ліцензії прохання звертатися до ЦДІВТТ НАН України.

²³ Посилання на повний текст ліцензії англійською мовою.

– to distribute the Works for commercial purposes.

When using Works, Users must indicate the Author of the Work (Attribution).

In accordance with the national legislation of the countries regarding fair (free) use, users have the right to use the Work for their personal purposes (to read, print, upload, etc.), to cite and other cases of fair use. In Ukraine, users have the right to use freely the Work in accordance with the Articles 21-25 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights."

Use of the Works beyond these Licence's rules and conditions - is a copyright infringement.

Full text of the terms of this license ____ (link to relevant text)²⁴.

3. Рекомендуємо - крім визначення наведених вище умов на сайті журналу, для кожної статті, що розміщується у цифровому вигляді, зазначати, що її розповсюдження може здійснюватися на підставі певного виду ліцензії. При цьому може зазначатися наступне:

На першій сторінці завантаженої статті (чи розділу статті – якщо стаття значна за обсягом і поділена на кілька файлів, кожен з яких відкривається чи завантажується окремо) розміщується інформація про те, що стаття є у відкритому доступі та розповсюджується на умовах певної ліцензії.

Якщо це ліцензія Creative Commons, то наводиться графічне зображення обраної ліцензії (іконка), також назва ліцензії та посилання на повний текст ліцензії.

Наприклад:

Ця стаття розповсюджується на умовах відкритого доступу за ліцензією авторства — некомерційна — без похідних (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) Із зазначенням

Якщо це є Академічна ліцензія, то наводиться таке:

Ця стаття розповсюджується на умовах відкритого доступу за Академічною ліцензією (надається посилання на повний текст ліцензії) ²⁵

4. Звертаємо увагу також на необхідність включення відповідного положення щодо поширення наукових статей (інших видань) на умовах відкритого доступу у договір між автором та науковою установою (видавництвом).

При оформленні таких відносин слід використовувати текст ліцензійного договору, затверджений постановою Президії НАН України від 04.06.2014 № 130 «Про затвердження нового переліку періодичних видань Національної академії наук України та нової редакції ліцензійного договору на використання твору»²⁶.

При цьому рекомендуємо додати у пункті 2.1.7 Розділу 2 «Способи використання Твору» таке:

«Ліцензіар надає Ліцензіату право на використання Твору такими способами: ...:

²⁴ Щодо розробленого на основі ліцензій Creative Commons тексту ліцензії англійською мовою прохання звертатися до ЦДІВТТ НАН України.

²⁵ Щодо тексту академічної ліцензії – її основні положення наведені вище. Розробка повного тексту ліцензії є можливим на підставі ліцензій Creative Commons після обговорення застосування ліцензій відкритого доступу у видавничій діяльності наукових установ.

²⁶ Постанова Президії НАН України від 04.06.2014., №130. «Про затвердження нового переліку періодичних видань Національної академії наук України та нової редакції ліцензійного договору на використання твору»:

http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2014/regulations/OpenDocs/140604_130.pdf

2.1.7. Здійснювати розповсюдження Твору на території України та інших країн шляхом: ... надання доступу до Твору у мережі Інтернет» ...

додати:

«на умовах Академічної ліцензії (або ліцензії Creative Commons: CC BY-NC-ND / Creative Commons: CC BY- ND)».

Основні види ліцензій Creative Commons

Із зазначенням авторства **CC BY**

Ліцензія дозволяє іншим особам розповсюджувати, редагувати ваш твір, вносити в нього зміни, і брати його за основу для своїх творів, використовувати з комерційною метою, за умови зазначення вашого авторства. Ліцензія містить найбільш широкі повноваження щодо використання твору.

Із зазначенням авторства — розповсюдження на тих самих умовах **CC BY-SA**

Ліцензія дозволяє іншим редагувати ваш твір, вносити до нього зміни і брати його за основу для своїх творів, використовувати з комерційною метою, за умови зазначення вашого авторства й розповсюдження похідних творів на таких же умовах, що встановлено для оригіналу твору. Ліцензія, зокрема, використовується Вікіпедією.

Із зазначенням авторства — без похідних **CC BY-ND**

Ліцензія дозволяє розповсюдження, комерційне і некомерційне використання твору в незмінному вигляді з зазначенням авторства.

Із зазначенням авторства — некомерційна **CC BY-NC**

Ліцензія дозволяє іншим редагувати ваш твір, змінювати його і брати його за основу для своїх творів з некомерційною метою з зазначенням авторства на оригінал твору. Автори похідних творів можуть надавати ліцензії на похідні твори на інших умовах ніж визначено для оригіналу твору.

Із зазначенням авторства — некомерційна — поширення на тих самих умовах **CC BY-NC-SA**

Ліцензія дозволяє іншим редагувати ваш твір, змінювати його і брати за основу для своїх творів з некомерційною метою. Автори похідних творів мають зазначити авторство на оригінал твору та мають надавати ліцензії на похідні твори тих самих умовах, що встановлено для оригіналу твору.

Із зазначенням авторства — некомерційна — без похідних **CC BY-NC-ND**

Ліцензія надає користувачам найменший обсяг повноважень з наведених ліцензій: дозволяє розповсюджувати твір за умови зазначення авторства на оригінал твору. Не дозволяється використовувати твір в комерційних цілях або його змінювати, утворювати похідні твори.

Ліцензія СС0. Серед ліцензій СС також є інструменти, котрі вказують, що твір є у суспільному надбанні. Ліцензія “No Rights Reserved”²⁷ дозволяє ліцензіарам відмовитися від усіх прав і передати твір у суспільне надбання. Позначення суспільне надбання (Public domain)²⁸ дозволяє «позначити» власний твір або твір, строк дії авторського права на який минув, що він є у суспільному надбанні.

Особливості ліцензій СС.

Ліцензії Creative Commons є невиключними. Особа, що має виключні майнові права на твір, може дозволити використання свого твору за ліцензією Creative Commons і після цього укласти інший договір про надання невиключної ліцензії, в тому числі на платних засадах.

Ліцензії діють протягом дії авторського права, що становить в Україні, ЄС строк життя автора та 70 років з моменту його смерті.

Ліцензію неможливо відізнати чи анулювати. Особа, що має майнові права на твір, може припинити розповсюдження творів за ліцензіями Creative Commons у певний час, проте існуючі копії будуть розповсюджуватися за ліцензією Creative Commons.

Кожна ліцензія зберігає авторські права за автором твору: такі як право авторства, право першого продажу примірника твору.

Основні вимоги, передбачені ліцензіями СС.

Кожна ліцензія *вимагає від користувача* твору:

1. Одержувати дозвіл автора на будь-яку з дій, які автор вирішить обмежити.
2. Зберігати будь-яке повідомлення про авторське право на копіях творів.
3. Ставити посилання на ліцензію на копії твору.
4. Не змінювати умови для певного типу ліцензії.
5. Не використовувати технологію, щоб обмежити законне використання твору іншими отримувачами ліцензії.

Кожна ліцензія дозволяє користувачам творів (наприклад, для ліцензії щодо некомерційного використання твору):

1. Копіювати твір.
2. Розповсюджувати його.
3. Показувати або виконувати його публічно.
4. Здійснювати цифрові представлення твору.
5. Перекладати твір в інший формат як точну копію.

²⁷ До таких тих творів, що знаходяться у всесвітньому суспільному надбанні, рекомендується застосовувати відмітку Public Domain Mark: <https://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/>.

²⁸ <https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/pdm/>

Фактори, що можуть братися до уваги при визначенні типу ліцензії на використання матеріалів наукових журналів та збірників наукових праць в електронному середовищі

1. Зв'язок типу ліцензій та обсягів використання твору

Відсутні дослідження зв'язку типу ліцензії вільного доступу СС, власних ліцензій видавництва та імпаکت-фактору журналу, який застосовує той чи інший вид ліцензій;

Також для наукових статей, що розміщені он-лайн з можливістю Інтернет доступу необмеженого кола осіб та можливістю використання у власних цілях, відсутні дослідження: на скільки відсотків збільшується використання таких статей при застосуванні тих чи інших ліцензій вільного доступу.

Відомі міжнародні видавництва, що публікують електронні видання журналів або видання журналів у паперовому вигляді з їх представленням також в електронному вигляді, при наявності *власної ліцензії*, яка дозволяє читати тексти, розміщені на сайті видавництва, проте *забороняє* подальше розповсюдження опублікованих творів користувачами, створення похідних творів, а також вимагає, що комерційне використання творів має здійснюватися лише за дозволом видавництва, — мають інколи більш високий імпакт-фактор, ніж видання електронних журналів відкритого доступу з негайним он-лайн доступом до опублікованого видання та застосуванням найбільш дозвільної ліцензії СС–BY (приклад – видавництво Elsevier).

2. Особливості створення та використання похідних творів

Найбільшим викликом для застосування ліцензій відкритого доступу в Україні, на нашу думку, є проблема *заборони чи дозволу* створення та подальшого розповсюдження похідних творів²⁹.

Відзначимо, що дозволяють створювати похідні твори – ліцензії Creative Commons CC-BY, CC-BY-SA, CC-BY-NC, CC-BY-NC-SA, забороняють: ліцензії CC-BY-ND, CC-BY-NC-ND.

Зауважимо, що концепція похідних творів з можливістю їх створення лише за дозволом автора первісного твору виникла та застосовується, перш за все, для створення драматичного твору або сценарію фільму на основі епічного твору (роману, повісті тощо), створення музичного твору на основі оригінального твору (ів) (наприклад,

²⁹ Похідний твір - твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів) (ст. 1 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти... переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів (ст. 15 Закону).

Адаптований Матеріал – матеріал, що охороняється Авторським і/або Подібними Правами, що є похідним від, або заснований на Ліцензованому Матеріалі, і в якому Ліцензований Матеріал перекладено, упорядковано, перероблено, чи іншим чином змінено у спосіб, що потребує отримання дозволу від Ліцензіара як суб'єкта Авторського і/або Подібних Прав. Для потреб цієї Публічної Ліцензії, у разі, якщо Ліцензованим Матеріалом є музичний твір, виконання або фонограма, Адаптований Матеріал буде завжди виникати, коли Ліцензований Матеріал синхронізується у часі з рухомих зображенням (визначення “Адаптованого матеріалу”, наведено у ліцензії Creative Commons Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна Публічна Ліцензія (CC-BY)). <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.uk>

аранжування, оркестровка, обробка, ремікс тощо), створення фільму на основі драматичного чи епічного твору тощо.

Для творів літератури похідними творами, зокрема, є переклад та викладення своїми словами з певною переробкою первісного твору (наприклад, викладення твору «Дивовижний Чарівник з країни Оз» Френка Баума письменником Олександром Волковим у 1939 р.).

Для наукових творів надання дозволу необмеженому колу осіб (ліцензії СС) чи певним особами на створення похідних творів означає, що автор дозволяє, наприклад, створювати статтю іншому фахівцю на основі своєї статті. При чому обсяг такого використання не обмежений, тобто 90% такої похідної статті може бути текст статті первісного автора та 10% коментарі та зауваження іншого автора. При цьому така стаття може розповсюджуватися вже під ім'ям нового автора з зазначенням, що вона зроблена на основі чи як переробка первісної статті.

Для монографії, що написана, наприклад колективом з трьох авторів, це означає можливість, наприклад, будь якої іншій особі написати додаткову главу та розповсюдити монографію вже під ім'ям чотирьох осіб, включаючи себе, з зазначенням, хто, яку главу написав. Наскільки це відповідає очікуванням в Україні?

Ліцензії СС також не визначають критерію, чи автор похідного твору (переробленої чи доповненої статті або монографії), може вважатися автором у розумінні авторського права із відповідними майновими та немайновими правами на похідний твір. Вказане питання визначається національним законодавством країн.

Зазначимо, що є різні підходи до правового вирішення питання щодо можливості визначення особи, яка створила похідний твір, автором такого твору. В Україні, країнах СНД, до таких творів застосовується критерій творчості (такі твори мають бути результатом творчої праці). Проте судова практика є обмежена та в цілому не вироблені тести та підходи щодо критеріїв визначення, в яких випадках особа, що створила похідний твір, може вважатися автором такого твору, зокрема, що стосується переробки іншими авторами оригінальних літературних або наукових творів.

Інша практика існує в США, для яких характерним є розвинута судова практика та вироблення певних підходів до визначення авторства на похідні твори, а також на можливість використання у таких похідних творах первісних творів на підставі доктрини «справедливого використання». Вказане, а також існування високих академічних вимог при публікації творів (рецензування; вимоги певних видавництв щодо обмеженого обсягу зазначення у статтях результатів інших авторів (за виключенням спеціальних оглядових статей), академічна етика щодо оригінальності академічних видань тощо), призведе до нерозповсюдження неоригінальних академічних творів.

В той же час, з врахуванням проблеми плагіату при підготовці студентських робіт, а також в наукових публікаціях, наявності значного числа журналів, що публікують статті за кошти авторів, де відсутнє рецензування статті фахівцями вузького профілю за темою статті, — надання необмеженому колу осіб права створення похідних творів на основі наукових статей та монографій, на наш погляд, може призвести до втрати оригінальності публікацій та продукування статей, дипломних робіт тощо як копіїляції з опублікованих творів інших авторів. *При цьому вказане буде здійснюватися цілком законним шляхом на основі наданого права авторами оригінальних статей.*

3. Види ліцензій, що застосовуються журналами відкритого доступу

Аналіз видів ліцензій, що застосовуються журналами відкритого доступу, зазначеними у Directory of Open Access Journals (DOAJ)³⁰, незважаючи на суттєву статистику, не дозволяє визначити, який вид ліцензії CC є найбільш сприятливим для підвищення індексів цитування або для поширення матеріалів журналів.

Зазначимо, що з 10419 журналів вільного доступу, вказаних у директорії (на 19.11.2017), 4586 журналів застосовує ліцензію CC BY; 2326 – CC BY NC-ND; 1731 – CC BY-NC; 669 – CC BY-NC-SA; 569 – CC BY-SA; 381 – Publishing own license; 93 – CC BY-ND.

4. Правила використання наукових статей для наукових журналів з провідним імпаکت-фактором

Аналіз доступу до статей десяти перших наукових журналів з провідним імпаکت-фактором, зазначених у Journal Citation Reports за 2017 р^{31 32}, свідчить про таке.

1.	CA-A CANCER JOURNAL FOR CLINICIANS	187.040	Видавник: видається для American Cancer Society видавництвом Wiley-Blackwell.
2.	NEW ENGLAND JOURNAL OF MEDICINE	72.406	Видавник: Massachusetts Medical Society.
3.	NATURE REVIEWS DRUG DISCOVERY	57.000	Видавник: Springer Nature.
4.	CHEMICAL REVIEWS	47.928	Видавник: American Chemical Society.
Й.	LANCET	47.831	Видавник Elsevier.
6.	NATURE REVIEWS MOLECULAR CELL BIOLOGY	46.602	Видавник: Springer Nature.
7.	JAMA-JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION	44.405	Видавник: American Medical Association.
8.	NATURE BIOTECHNOLOGY	41.667	Видавник: Springer Nature.
9.	NATURE REVIEWS GENETICS	40.282	Видавник: Springer Nature.
10.	NATURE	40.137	Видавник: Springer Nature.

Для восьми з десяти журналів *відсутнє* розміщення статей он-лайн з безоплатним доступом користувачів, а також *відсутнє* застосування ліцензій вільного доступу CC в цілому для всіх статей.

Для New England journal of medicine (видавник Massachusetts Medical Society) – доступ до текстів статей на сайті журналу можливий через 6 місяців після публікації, проте він обмежений використанням виключно для власних потреб та відсутністю в цілому для таких статей застосування ліцензій вільного доступу.

Для журналу LANCET, видавник Elsevier, – доступ до статей можливий після періоду ембарго. Видавництвом застосовується власна ліцензія, що забороняє розповсюдження та передрук, у тому числі розміщення в інших репозиторіях, використання частин тексту в інших творах (створення похідних творів), продаж або використання з комерційною метою. Дозволені є читати, друкувати, здійснювати переклад статті, здійснювати завантаження з метою text and data mining. Надання дозволу на некомерційне та комерційне використання здійснюється через Copyright Clearance Center та передбачає сплату відповідних коштів, сума яких залежить від способу, масштабу використання та виду особи, яка запрошує дозвіл.

³⁰ Directory of Open Access Journals (DOAJ)³⁰: <https://doaj.org/>

³¹ 2017 Latest Impact Factors (2016 Journal Citation Reports, Thomson Reuters) Research. June 2017. <https://www.researchgate.net/>

³² Аналіз типу доступу до публікацій для всіх журналів, зазначених у Journal Citation Reports може бути темою окремого дослідження.

Журналами, що займають перші десять позицій рейтингу, застосовується механізм публікації окремих статей за зеленим чи золотим вільним доступом. При цьому, наприклад, для Chemical reviews – автори або фінансуючі організації мають сплачувати за статтю з негайним вільним доступом \$4,000 та доступом через 12 місяців – \$2,000. Також автори, які бажають використовувати ліцензію CC-BY або CC-BY-NC-ND, сплачують за застосування ліцензії \$500 для учасників ACS та \$1,000 для інших осіб.^{33 34}

Додаток 3.

Інформаційні джерела, деякі приклади умов використання ліцензій CC іноземними видавництвами наукових журналів та інших видань

1. European Commission Directorate-General for Research & Innovation H2020 Programme Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf
2. Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies on Increasing Access to the Results of Federally Funded Scientific Research - https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/ostp_public_access_memo_2013.pdf
3. Капіца Ю.М. Охорона авторського права при комерційному розповсюдженні або вільному доступі до електронних наукових видань у мережі Інтернет: вимоги, обмеження, досвід. Наука України у світовому інформаційному просторі. № 11, 2015. С. 45–55.
4. Капіца Ю.М., Шахбазян К.С. Застосування ліцензій відкритого доступу при розміщенні матеріалів наукових журналів в електронному середовищі. Наука України у світовому інформаційному просторі. № 13, 2016. С. 62–70.
5. Видавництво журналів «Springer»: Політика відкритого доступу: <http://www.springer.com/gp/open-access/springer-open-choice>
6. Директорія журналів відкритого доступу (Directory of Open Access Journals) <http://www.doaj.org/>
7. Директорія репозитаріїв відкритого доступу (Directory of Open Access Repositories) <http://www.openoar.org>
8. Електронна інформація для бібліотек (Відкритий доступ) (Electronic Information for Libraries (eIFL.net): <http://eifl.net/page/privacy-and-copyright>
9. PLOS. Editorial and Publishing Policies: <https://www.plos.org/editorial-publishing-policies>

³³ ACS Publications. License and Pricing Options <http://pubs.acs.org/page/4authors/authorchoice/options.html#optionb>

³⁴ Для журналів Видавництва Springer Nature до 2014 р. журнали он-лайн були доступні лише для передплатників та ряду інших організацій. З 2014 р. передплатники та деякі медіа установи можуть розповсюджувати посилання на он-лайн тексти журналу, проте цифровий текст не є можливим завантажувати, копіювати, друкувати або іншим чином розповсюджувати. Використання можливе після дозволу та у певних випадках сплати коштів через використання системи управління цифровими правами ReadCube (Macmillan Digital Science).